

Annona Nova

2009

A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2010

Köszönjük a tanulmányokat lektoráló oktatók és kutatók lelkiismeretes munkáját.

A kötet megjelenését támogatta:

PTE EHÖK

Pécsi Bölcsész

ISSN: 2061-4926

Felelős kiadó: Bagi Zsolt

Felelős szerkesztők: Vörös Dóra, Major Zoltán, Vörös Zoltán

Borítóterv: Vörös Dóra, Glied Viktor

Borítófotó: Bakos Brigitta

© A szerzők, 2009

© A szerkesztők, 2009

Minden jog fenntartva.

Tartalom

<i>Bagi Zsolt</i> Előszó	7
Theoria – Megismerés és tudás	
<i>Forgács Gábor</i> Konvenció és anti-konvencionalizmus: Davidson értelmezés-elmélete	11
<i>Szendrő Júlia Eszter</i> A szükségszerűség fogalma Wittgensteinnél	35
<i>Rohácsi Dávid</i> A különböző társadalmak közötti morális ellentétek anti-realista -konstruktivista magyarázata	51
Praxis – Társadalom és művészet	
<i>Erdős Zoltán</i> Kapitalizmus és etika a modernitás kultúrájában	73
<i>Galambos Attila</i> A globalizáció okozta problémák iránti érzékenyítés fogalmának pedagógiai vizsgálata	85
<i>Gyöngyösi Katalin</i> Többnyelvűség ma, holnap. Svájci nyelvpolitika a XXI. század fordulóján	121
<i>Horváth Norbert</i> A Csernobil jelenség 23 évvel a katasztrófa után	157
<i>Szigeti Eszter</i> „Bela Lugosi’s Dead”	173
Hermeneia – Értelmezés és megértés	
<i>Makk Krisztina</i> A művészet léte vagy a lét művészete? – Heidegger művészetfelfogása	193

Major Zoltán	
A „blaxploitation” film: afroamerikai identitás filmen az 1970-es években, a műfaj társadalmi-filmtörténeti előzményei és hatása	215
Mateisz Martin	
Temetővirágok avagy a zombifilm története és társadalomkritikai kontextusai	249
Garami András	
Mitikus idő és mitikus szövegek fantasy regényekben	281
Somfai Katalin	
A Szkhárosi Horvát András műveiben megjelenő szentkultusról	297
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjainak OTDK-n és KTDK-n elért helyezései, különdíjai	313

„Bela Lugosi’s Dead”

A Goth szubkultúra és az LD50

KÉSZÍTETTE: SZIGETI ESZTER

BEVEZETÉS

Jelen tanulmányban egy olyan honlapot szeretnék bemutatni, amelyet hat évvel ezelőtt indított útjára Damage, a magyarországi goth közösség egy tagja. Az LD50 oldal bár eredetileg goth és cyberpunk felhasználók számára készült és elsősorban fotókat mutatott be, mára egy „interszubkulturális” portállá vált, amely már jóval több funkciót tölt be. Felhasználói között egyaránt jelen vannak a goth, cyberpunk, dark, industrial, metal, és az elektro (goa, drum 'n' bass, noise, hardcore) szubkultúrák képviselői is. Közös fórumokon, közös témákról beszélgetnek; közös, az oldalon hirdetett rendezvényeken vesznek részt. Kutatásom során azt szeretném megvizsgálni, hogy ezen a közös oldalon/ennek az oldalnak a hatására létrejön-e valamilyen keveredés az egyes közösségek között, hatnak-e ezek a csoportok egymásra, és ha igen, milyen mértékben és ez miben nyilvánul meg.

Az oldal bemutatása, elemzése mellett szeretnék részletesebben írni magáról a goth közösségről, hiszen eredetileg az ő tagjai számára készült az LD50. Ismertetem a szubkultúra történetét kialakulásától napjainkig, főbb jellemzőit, sajátosságait. A goth közösség aktív zenei élete mellett igen terjedelmes irodalommal és jelentős filmművészettel is büszkélkedhet. Ezeket a területeket is szeretném alaposabban bemutatni. Sorra veszem általában a szubkultúrák, a szubkultúrához való tartozás, a szubkulturális identitás kialakításának főbb elemeit és megpróbálom a goth közösségre vetíteni őket. Végezetül pedig a két fő téma összekapcsolásaként megfigyelem a gothok jelenlétét az LD50-en regisztrált felhasználók profiljain, fórumhozzászólásain keresztül.

1. SZUBKULTURÁLIS ELEMZÉS

Mi a szubkultúra?

A szubkultúra egy olyan sajátos ideológiával rendelkező társadalmi-kulturális képződmény, amely a kultúra egészének keretein belül létezik, s

amelynek tagjai nagymértékben azonos stílussal, célokkal, és értékrendszerral bírnak¹.

A szubkultúrák elemzésével foglalkozó kutatók a legkülönfélébb módokon próbálták megközelíteni, vizsgálni, értelmezni a szubkulturális jelenséget.

Hodkinson elképzelése szerint a szubkultúrák lényege egy bizonyos „kulturális szubsztanciában” rejlik, melyet négy elem segítségével ragadhatunk meg. Az első elem a *következetes jellegzetesség*, amely az ízlések és attitűdök hasonlóságára vonatkozik. A második elem az *identitás*, amely a tagok közösségi kultúrájukkal szemben érzett azonosulástudatára utal. A harmadik elem a szubkultúrával szembeni *elkötelezettség*. Az utolsó elem az *autonómia*, a tömegmédiától való függetlenség. Ez az elem megköveteli, hogy az adott szubkultúra rendelkezzen egy saját kommunikációs rendszerrel, amelyen keresztül fenn tudja tartani önmagát.²

A szubkulturális elemzés korszakai

A szubkulturális elemzés, azaz a szubkultúrakutatás egy elkülönített kutatási terület. A szubkultúrákkal kapcsolatos elemzések három nagyobb korszaka, három „hulláma” különböztethető meg.

A szubkultúrakutatás kezdete, a *klasszikus megközelítés*, a chicagói iskola nevéhez fűződik. Ez az 1950-es évekbeli, kezdeti megközelítés a szubkultúrák és a deviancia között egyértelmű párhuzamot vont. *Albert Cohen* szerint a szubkultúrák kialakulásában az a folyamat játszotta a döntő szerepet, amelynek során a munkásosztálybeli fiatal fiúk szembesülnek a középosztálybeli elvárások és a tényleges lehetőségeik közötti ellentmondással. Ebben a kilátástalan helyzetükben a „bűnözői szubkultúrákban” találnak hozzájuk hasonló helyzetben lévő, megértő társakra. Ezeket a közösségeket egyértelműen deviánsnak titulálták. A deviáns kifejezést nem csak egyénekre, hanem olyan közösségekre is lehet használni, amelyek tagjai a társadalom tagjainak többségéhez képest eltérő életmódot folytatnak, eltérő értékrenddel bírnak. Cohen igen sokat foglalkozott a bandakultúrákkal. Egy amerikai kisvárosban több „bűnöző szubkultúrát” vizsgált. Tapasztalatait összegezve arra a következtetésre jutott, hogy a lopás és egyéb bűncselekmények elkövetése ezen csoportok esetében nem a vagyonszerzésről szól, hanem a tömeg által normálisnak tartott társadalom elutasításáról,

¹ http://www.gothic.hu/gothic.html?http://www.gothic.hu/szubkultura5_bemutatas.html

² Kacsuk Zoltán: Szubkultúrák. poszt-szubkultúrák és neo-törzsek. Replika (53), 107-108.

csakúgy, mint a vandáloknál. Ennek alapján érthető, hogy a normálistól eltérő, azaz szubkulturákhoz tartozó egyéneket miért tekintették deviánsnak, társadalomtól idegennek.³ Ez a klasszikus megközelítés azonban nem csak a bűnöző szubkulturákat, hanem egyéb közösségeket is deviánsnak minősített átlagtól való eltérésük miatt

A hetvenes években jelent meg a magát „új hullámnak” nevező második kutatási irányzat, amely a birminghami iskolához kötődik. Ez az irányzat már nem annyira a deviáns csoportokkal, hanem inkább a stílus-orientált közösségekkel foglalkozott. A Richard Hoggart által alapított birminghami Kortárs Kritikai Kultúrakutatási Központ (*Centre for Contemporary Cultural Studies, CCCS*) a szubkulturákat a mélyebb társadalmi konfliktusok, erőviszonyok megjelenési formáiként tekintették. Az egyes csoportok sajátos stílusjegyeit jelekként értelmezték, és szemiotikai úton próbálták elemezni. Ezen értelmezések szerint ezek a sajátos megjelenési formák, jelek, a társadalmi feszültségekre adott válaszként tekinthetők. Ebből a szemszögből közelítette meg és elemezte például Hebdige a punk szubkulturát. A CCCS értelmezése szerint a szubkulturák csak a munkásosztály tagjaiból szerveződhetnek, és a szubkulturális megoldások csupán ideológiák maradnak.

Ez az irányzat már nagyobb hangsúlyt fektetett a zenei szubkulturák vizsgálatára. Leginkább a modokkal és a rockerekkel, illetve a punk mozgalommal foglalkoztak. *Stanley Cohen* úgynevezett *morális pánik elméletében* azt fejtegeti, hogy „a szubkulturák az elnevezés, illetve a médiában való reprezentáció révén válnak felismerhetővé – saját maguk számára is –, azáltal jönnek létre konkrét szubkulturaként”.⁴ Az egyes csoportok közötti összeütközések szerepelnek a tömegmédiában, újságíróktól, szerkesztőktől kapott elnevezésük is itt jelenik meg először. Elméletét az 1972-ben megjelent *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers* című művében írta le, amelyben részletesen beszél a mod-rocker össze-
csapásokról. A mod egy fogyasztás- és divatorientált stílusirányzat, amely a második világháború után alakult ki Angliában. Az 1960-as években a munkásosztálybeli fiatalság csak reménykedhetett a felemelkedésben, ám a háború utáni gazdasági fellendülés sokat javított a helyzetükön. Az alapvető szükségletek kielégítése mellett egyre többet tudtak foglalkozni külső megjelenésükkel, egyre többet áldozhattak a divatra. A *Carnabe streeti* ru-

³ <http://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=Deviancia&oldid=2552175>

⁴ Kacsuk Zoltán: Szubkulturák. poszt-szubkulturák és neo-törzsek. Replika (53),94.

hakereskedelem körül több stílusirányzat szerveződött, ezek közé tartozott a mod is. A rocker kultúra Amerikából ered, de hamar áterjedt Angliára is a motoros, férfias stílusirányzat. A rockerek a modokat jellemzően feminin tulajdonságokkal rendelkező kicsúroknak tartották, a modok pedig elítélték a rockerek durva elképzeléseit a férfiasságról. A modok leginkább a progresszív jazzt részesítették előnyben, míg a rockerek ugyanezt a stílust mélysegesen lenézték. Ezért több összeütközésre is sor került közöttük.⁵

A birminghami iskola nézetei több tekintetben is kifogásolhatóak, bizonyos szinten hiányosnak is minősíthetők. Muggleton egy elemzésében például a résztvevőkre való odafigyelés hiányára hívja fel a figyelmet. A birminghami iskola kutatói a lányokat nem tekintették a szubkultúrák teljes értékű résztvevőinek, ezért elemzéseikben leginkább csak a fiúkkal, férfiakkal foglalkoztak. Úgy gondolták, hogy a lányokkal szemben sokkal jelentősebb a szülői szigor, ezért nekik leginkább a poprajongói kultúrában való részvétel jutott. McRobbi és Garber világítottak rá arra, hogy ebben az időben családszociológiával szinte egyáltalán nem foglalkoztak a kutatók. Senkit nem érdekelt, az, hogy az otthoni családi légkörben hogyan viselkedtek az egyes szubkultúrák résztvevői, illetve velük hogyan bántak.

„...miközben a deviancia és a fiatalság szociológiája virágoztak a korai hetvenes években, a családszociológia volt mindenki számára a legkevésbé vonzó választás...úgy látszott, kevés író érdekel, hogy mi történik, amikor egy mod hazamegy egy átspeedezett hétvége után. Csak az számított, ami ott kint történt az utcákon.”⁶

A birminghami kutatások másik hiányossága a fogyasztással kapcsolatos tevékenységek kutatása. Az egyes szubkultúrákhoz kapcsolódó sajátos ruhákkal, szabásformákkal azért nem foglalkoztak, mert a ruhavásárlást, szabás-varrást kizárólag női feladatoknak tekintették. Nem ismerték fel a stílust, mint összetartó erőt.

A szubkulturális elemzés harmadik nagy hulláma, a *posztmodern* szubkultúrákutatók nagyban támaszkodik McRobbi munkáira. Ez az irányzat igen nagy figyelemmel tekint a média szerepére a szubkultúrák életében. Kacsuk Zoltán szerint ezt az irányzatot részben a stílus, a zenei ízlés és a

⁵ Cremer, Günter: Die Subkultur der Rocker. Erscheinungsform und Selbstdarstellung. 50-51.

⁶ Andy Benett: Szubkultúrák vagy neo- törzsek? *Replika* (53), 130.

fogyasztással kapcsolatos kérdések iránti érdeklődés, részben pedig CCCS-sel szembeni kritikák határozzák meg.

Ezt a korszakot két nagyobb egységre lehet bontani: a klubkultúrák és a poszt-klubkultúrák időszakára. A klubkultúrákkal leginkább a nyolcvanas évek végén, és a kilencvenes évek elején foglalkoztak. Ennek a kornak a legjellemzőbb szubkulturális zenei irányzatai az acid house és a post-punk. Az acid house tisztán zenei irányzat; minimalista elektronikus zene jellegzetes basszussal. Bár Amerikában jelentek meg az első acid house felvételek, Anglián keresztül indult világhódító útjára. Az 1980-as évek végén élte virágkorát. Addigra Angliában már kifulladásban volt a punk, ezért szabad tér nyílt a stílusnak. Jelentős képviselői többek között *a Massive Attack*, *a Fatboy Slim*, valamint *a Prodigy*. Fontos megemlíteni, hogy ez az első könnyűzenei irányzat, amely időben és eredeti formájában jutott el Magyarországra. A post-punk egy Angliából indult irányzat, amely az 1970-es évek végén, '80-as évek elején alakult ki a lendületét veszített punk mozgalomból megtartván annak stílusát, ám elvesztve politikai tartalmát. Később ebben az irányzatban kezdtek el olyan zenekarok tevékenykedni, amelyek zenéjéből lett később a goth zene.

Sara Thornton vezette be a „szubkulturális tőke” fogalmát, melyet a kulturális tőkével hoz párhuzamba. Szerinte ez a szubkulturális tőke inkább a társadalmi nemmel áll kapcsolatban, nem pedig az osztályhelyezettel. Úgy véli, hogy a szubkultúrák tagjai önálló ízléssel rendelkező egyéneknek tartják magukat, akik elhatárolódnak az egyforma tömegtől.

Thornton a média szerepét is vizsgálta a szubkultúrákkal kapcsolatban. A szubkulturális közösségek szempontjából a média három szintjét különbözteti meg. Az első a makromédia, amely tulajdonképpen a tömegmédiát fedi. A második az úgynevezett niche-média, amely a különböző szaklapokra, műsorokra, honlapokra utal. A harmadik szintre, a mikromédia szintjére Thornton a fanzinokat (amatőr magazinok) helyezi, amelyek egy adott szubkultúra belső kommunikációs csatornájaként szolgálnak.

A poszt-klubkultúrák elemzésével az ezredfordulón foglalkoztak; ezeknek a kutatásoknak egyik kiemelkedő alakja *David Muggleton*, aki elsőként tulajdonított igazán nagy jelentőséget a divat- illetve fogyasztáskutatásnak. Az ő érdeklődése leginkább az adott közösség tagjainak csoportjukról való gondolkodására irányul; tehát azt vizsgálja, hogy a tagok hogyan viszonyulnak a hitelességhez, valamint a szubkulturális kötődéshez. Úgy véli, hogy csak a kezdeti időkben léteztek erős csoportidentitással, határozott stílussal

és konkrét politikai tartalommal bíró szubkultúrák. A punk megjelenése mindezt feldúlta, és azóta már nem lehet ennyire éles megállapításokat tenni az egyes közösségekre.

Jól látható a szubkultúrák megközelítésében történt hatalmas változás. Ma egy adott közösséget vizsgálva nem a deviancia az első dolog ami a kutató eszébe jut, nem lát feltétlenül bűnözőt egy a fősodortól eltérő egyénben. Mára ezek a kutatások leginkább a szubkulturális stílussal, identitással, „szubkulturális tökével” foglalkoznak. Ehhez talán az is hozzájárul, hogy ahogyan Muggleton is írja, napjainkban tényleg lényegesen kevesebb a radikális eszméket valló, valóban deviáns közösségek száma.

2. A GOTH SZUBKULTÚRA BEMUTATÁSA

Ahhoz, hogy egy egyén egy bizonyos szubkultúra tagjává váljon, elengedhetetlen az adott szubkultúrához való igen erős kötődés. Ez a szubkulturális kötődés megnyilvánul az öltözködésben, a közös zenei ízlésben, gondolkodásmódban, ideológiában. Nagyon fontos, hogy a közösség tagjai egy erős összetartozás-tudattal rendelkezzenek. A szubkultúrák talán legfontosabb eleme a közös identitástudat, amely a csoport tagjai és a kívülállók között tett éles különbségtétel alapja. Ez a gondolkodásbeli tényező kapcsolódik össze a külső stílusbeli jegyekkel, és így jön létre egy valódi, mind szellemben, mind vizuális jegyeit tekintve nagyban hasonló tagokból álló közösség. Elemzésemben egy ilyen szubkultúrát szeretnék bemutatni, a *goth* közösséget, amely az LD50 mediális terébe tartozik.

Gyökerek

Az 1900-as évek végi Anglia jelentős társadalmi gondokkal küzdött. A második világháború utáni rendezetlen viszonyok a társadalmi osztályok között még nem tisztázódtak. A rossz oktatási helyzet miatt sokan igen fiatalon, 16 éves koruk körül otthagyják az iskolát, és alkalmi munkákból próbálják fenntartani magukat. Kisiklott életüket, céltalanságukat a dark zenében látták tükröződni. Belőlük alakult ki az 1970-es évek végén a goth szubkultúra, amely az 1980-as években élte virágkorát.

Magyarországon is nagy számban találkozhatunk a goth színtér tagjaival. Hazánkban csak később, a rendszerváltozás után tudtak kibontakozni a dark közösségek. Nálunk a kezdetekben leginkább a dark kifejezést használták mind a zenére, mind a közösségre, mára azonban már a goth elnevezés is elterjedté vált.

A goth/dark szubkultúra az angol punk mozgalomban gyökerezik. Bár mind a két irányzat non- konformista és a fennálló rendszerrel helyezi szembe magát, vannak köztük különbségek. Míg a punkok aktívan fellázadnak a rendszer ellen és az újrászervezés szükségességét hirdetik, a gothok passzív visszahúzódnással utasítják el a fennálló normákat. A goth szintér tagjai a társadalomra nem, önmagukra viszont jelenthetnek veszélyt, mert kilátástalan helyzetük miatt gyakran válnak szuicid hajlamúakká. Nincsenek politikai célkitűzéseik, ideáljaik csak saját csoportjukra, illetve kulturális felsőbbrendűségükre vonatkoznak.

Stílus, megjelenés

A goth közösség tagjai különösen nagy hangsúlyt fektetnek külső megjelenésükre. Ezt tükrözi a rengeteg goth divatoldal, az LD50-en szereplő „Divat – Miben látha[t]unk ma?” fórumtéma és a nagy gyakorisággal megrendezett goth divatbemutatók is.

Külső megjelenésüket tekintve jellemző rájuk a sötét öltözködés, a hosszú, feketére festett haj, az erős smink fiúknál és lányoknál egyaránt. Mint már említettem, jellemzőek rájuk az androgün vonások, ebből adódóan a fiúk és a lányok frizurája, illetve sminkje igen hasonló. Legszívesebben fekete acélbetétes bakancsot, talpig fekete ruhákat és hosszú, fekete bőrkabátokat viselnek.

A lányok előszeretettel hordanak csipkés ruhadarabokat, például földig érő, fekete csipkés aljú szoknyát, vagy csipkés, trapézujjú felsőt. Kedvelt ruhadarabjaik még a fűző, a neccharisnya, amely akár szakadt is lehet, vámpír-, illetve boszorkányos stílusú ruhák, hosszú köpenyek, lakk és bőr ruhák, extra magas sarkú/talpú cipők, lakkcipők, csíkos, ill. pöttyös ruhák (rocker goth), a lolita, illetve doll kosztümök. Frizurájuk a sztenderd fekete hosszú haj mellett lehet műraszta, amely feltűnően színes (leggyakrabban rózsaszín), elengedhetetlen a frufu, valamint gyakori a lófarok is. A műrasztát, de a természetes haját is gyakran fogják össze két oldalt lófarokban. Kiegészítőik között a szőrös táskák mellett szerepel a nyakörv, pókos, pókhálós medálok (a pókháló-minta ruhákon is gyakran szerepel), valamint szado-mazo játékszerek, amelyeket az utcán is látható helyen hordanak.

A férfiak öltözködése nem sokban különbözik a lányokétól. A pókhálós, csíkos minták tulajdonképpen azonosak, lényegében csak a túsarkú cipők hiányoznak. A különböző gothikus divatoldalakon kedvükre válogathatnak a rengeteg férfiszoknya közül, melyek jellemzően A-vonalúak, esetleg bera-

kottak. Ezek a szoknyák, de a férfinadrágok is jellemzően bőrből készültek vagy lakkozottak, gyakran fűzővel ellátottak (dark goth). A férfi hajviselőkre jellemző a hosszú, oldalt felnyírt fekete haj. A legdivatosabb gothok cipőiket tekintve a lányokéhoz hasonlóan magas talpú darabokat választják. Ők is előszeretettel viselnek szado-mazo játékszereket látható helyeken.

A military gothoknál megjelennek a terepmintázatok, valamint a zöld szín különböző árnyalatai a tipikus goth színek mellett. Mindkét nemre jellemző a csontvázutánzó ruházat, illetve goth együtteses pólók viselete.

A fekete szín mellett szerepelhet a vörös, bordó, esetleg a lila, de egy tipikus goth viseletben, ha megtalálhatóak is ezek a színek, a fekete a domináns. A goth lányok jellemzően „cuki” kiegészítőket viselnek, mint például szőrös, esetleg plüssállat alakú kiegészítő. Az ilyen és ehhez hasonló szőrös, valamint plüss tárgyak általában a szobájukban is nagy számmal előfordulnak dekorációként. Szeretik a halál jelképeit, ezeket akár a ruhájukra és testükre teszik, valamint fel is tetoválják. Vonzza őket minden elmúlással kapcsolatos dolog; egyesek képesek akár még koporsóban is aludni.⁷

Gothikus zene és színtér

Közösségük leginkább a zene köré szerveződik. Az első goth zenekarnak tartott együttes az 1978-ban alakult Bauhaus volt. Goth zene, mint önálló stílus, nem létezik; különböző stílusirányzatok, zenekarok (vagy azok bizonyos korszakainak) összessége. A goth zene leginkább elektromos, vagy gitárzene. A számok témája a halál, az elmúlás, drámai történetek, klasszikus témák újrafeldolgozásai (például Szépség és a szörnyeteg), okkult, ezoterikus gondolatok, szürrealista képek. A Bauhaus tagjai színpadi megjelenésének meghatározó elemei voltak az erős fekete-fehér smink, a sötét ruházat. Ezt a stílust vették át rajongóik is, ebből alakult ki a goth öltözködés. 1979-ben jelent meg az első kislemezük, a *Bela Lugosi's Dead*. A zenekar kultuszfigurái Peter Murphy, az énekes, és Daniel Ash, a gitáros. A Sisters of Mercy nevű együttes bár a Bauhaus előtt alakult, mégsem ők váltak a stílus megalapítóivá. Az okkult és ezoterikus témákat leginkább előnyben részesítő zenekar a Fields of the Nephilim volt, melynek első nagylemeze 1987-ben jelent meg. Az első generációs zenekarok közül érdemes még megemlíteni a Christian Death, Joy Division, valamint a Siouxsie and the Banshees együtteseket (utóbbi bár eredetileg punk zenekarként kezdte, mégis a goth színtéren vált ismertté). A második generációs együttesek kö-

⁷ <http://www.x-tra-x.de/>

zül fontos megemlíteni a London After Midnight, a Corpus Delicti, illetve a Das Ich zenekarokat. Erre a korszakra jellemző az elektroindusztriális hangzás, melyet a Skinny Puppy, a Nine Inch Nails, a Cabaret Voltaire, az Einstürzende Neubauten, a Soft Cell és a Front Line Assembly képvisel. Az újabb generáció legnagyobb előadói között mindenképpen meg kell említeni a Cure-t, a Dead Can Dance-t, valamint a Depeche Mode-ot.⁸

A goth közösség tagjai hatalmas közösségi identitástudattal rendelkeznek, és éles különbséget tesznek a csoport tagjai és a kívülállók között. Paul Hodkinson a goth színtér tagjaként „kritikusan vizsgálódó beavatottként” elemzi a közösséget, és igen érdekes megállapításokat tesz. Kifejti például, hogy a gothok általában erőteljesen hangoztatják egyéniségüket, mégis a legtöbben besorolják magukat a színtér tagjai közé, és igen sokat beszélnek szubkulturális identitásukról is. Egyes résztvevők még a közösségen belüli típusok szerint is „osztályozzák” magukat. Hodkinsonnak volt olyan interjúalanya is, aki a közösséget egy törzsként írta le.

„ A goth az egy törzs...egyszerűen emberek csoportja, akik összejönnek és azt gondolják...van valami közös bennünk- közös bennünk az, ahogyan öltözködünk, ahogyan kinézünk, ahogyan érzünk, hogy milyen fajta emberek iránt érdeklődünk, és hogy milyen zenék iránt érdeklődünk.”⁹

A gothok előszeretettel beszélnek identitásuk földrajzi kiterjedtségéről is. A legtöbben igen pozitív dolognak tartják, hogy a világ több országában fellelhetőek ilyen közösségek. Ez a szemlélet azonban – bár nagyon sok tag egyetért vele – nem általánosítható. Vannak a színtérnek olyan tagjai is, akik csak az angliai gothokat tekintik true (‘valódi’) gothoknak, és még közöttük is elkülönítenek egymástól csoportokat, amelyek akár rivalizálhatnak is egymással. Ezt a jelenséget „Gothfazék szindrómának” nevezték el. Ők tehát nem csak a külföldi gothokkal, hanem egyes angliai társaikkal is rivalizálnak. Ez azonban nem jelent valódi ellentétet vagy versengést, mert arra a kérdésre, hogy szabadidejüket hazai nem gothokkal, vagy külföldi gothokkal töltenék, egyöntetűen az volt a válasz, hogy külföldi társaikkal, hiszen mégiscsak van bennük valami közös.

A társadalmi identitás a szubkulturális kötődéshez képest csak másodlagos fontosságú a résztvevők számára. A tagok többsége 16-30 év között-

⁸ http://www.gothic.hu/szubkultura_generaciok.html

⁹ Paul Hodkinson: Beavatottak és kívülállók. Replika (53) 147.o.

ti középosztálybeli fehérek közül kerül ki. A résztvevők jelentős része tanult/tanul felsőfokú intézményben. Nemek tekintetében az arányok eléggé kiegyenlítettek. A goth színtérré jellemzőek az androgün vonások, a férfi és a női jellegek kicsit összemosódnak, de nem tűnnek el teljesen (példa erre a férfiaknál is használt erős smink). A színtéren belül a szubkulturális azonosságérzés fölérendelődik mind a faji, mind pedig a nemi identitástudatnak. A csoporton belül elég elterjedtek (sőt, gyakran tiszteletet is élveznek) a nem heteroszexuális alkalmi kapcsolatok. Mivel a legtöbb goth nem él tartós párkapcsolatban, mind a heteroszexuális, mind pedig a bi- illetve homoszexuális kapcsolatok is leginkább alkalmi jellegűek. Gyakran panaszkodnak arról a jelenségről, hogy ők bár saját közösségükben igen nagy teret biztosítanak a nem heteroszexuális kapcsolatoknak, a meleg színtéren belül az ő külső megjelenésükkel, zenei ízlésükkel szemben egyáltalán nem toleránsak, és igen sokszor érik őket atrocitások az ilyen helyeken.

„Bármilyen alternatív, ami a zenét vagy a ruhát illeti, teljesen gáznak számít [a meleg klubokban]... sok szúrós tekintetet kapsz miatta... úgy mérnek végig, mintha tudod, »húzzál el a klubunkból, te is csak egy olyan rúzs-leszbi vagy«”¹⁰

A csoport tagjaival szemben nem csak az ilyen szórakozóhelyeken tanúsítanak ellenszenvet. Az általuk „trendiknek” nevezett fősodorhoz tartozó emberektől is gyakran kapnak negatív visszajelzéseket. A szubkultúra tagjai számára a „közös ellenség” még egy olyan pont, amely erősíti összetartozás-tudatukat. Ezt a tudatot csak tovább növeli a kívülállókkal szembeni felsőbbrendűségi érzésük.

A Hodkinson által leírt *kulturális szubsztancia* négy eleme, a *következetes jellegzetesség, az identitás, az elkötelezettség*, valamint az *autonómia* igen jól nyomon követhető a goth színtéren belül. A *következetes jellegzetesség* megnyilvánul a gothok igen hasonló megjelenésében, viselkedésében. Külső szemlélő gyakran nem tekinti egyéniségeknek őket, hiszen rájuk nézve mindegyikükön ugyanazt a bakancsot, ruhát, sminket, frizurát látja. A true gothok viselkedése, attitűdje is igen hasonló. A legtöbben felsőbbrendűnek érzik magukat nem csak a fősodorral, hanem más szubkultúrák tagjaival szemben is. Ez a felsőbbrendűségi érzés elsősorban intellektuális természetű; műveltebbnek, okosabbnak vélik magukat másoknál. A következetes jellegzetesség kategóriájába sorolható továbbá a közös zenei ízlés

¹⁰ Paul Hodkinson: Beavatottak és kívülállók. Replika (53), 150.

is, amely a közösség egyik legmeghatározóbb eleme. A szubkulturális identitás egyértelműen megjelenik a tagok közösségükhöz való igen erős kapcsolódásában. Választott *identitásuk* egyértelműen társadalmi identitásuk fölé emelkedik, a közösséghez való tartozás meghatározza hétköznapijait. Gyakori jelenség, hogy az idősebb, már dolgozó, családos gothok kezdenek elszakadni a színtértől, mert elfoglaltságaik miatt már nem tudnak a teljes közösségi élet részesei lenni. A csoport elkötelezett hívei szerint ez egy életstílus, amit nem lehet pusztán csak a hétfői szórakozásokon, vagy havonta gyakorolni. Szerintük attól nem lesz valaki goth, hogy egy- vagy kéthetente felöltözik feketébe, kisminkeli magát és elmegy egy koncertre. A gothságot minden nap át kell élni. A harmadik elem, az *elkötelezettség* szerintem részben összefügg az identitással. Azzal, hogy szubkulturális identitásukat a társadalmi fölé helyezik, valamint a közösséghez való tartozásuk az egész életvitelüket behatárolja, egyértelműen elkötelezik magukat csoportjukkal szemben.

Az *autonómia*, a tömegmédiától való függetlenség a goth közösségen belül több formában is megvalósul. Ezek közé tartozik például a Fangoria horrormagazin, a Dose fanzin, vagy LD50 honlap.¹¹

A fentiek alapján a Thornton által bevezetett szubkulturális tőke fogalmához rendelt kritériumok is körvonalazhatók. A színtér tagjai (felsőbbrendűségi érzésükből is fakadóan) egyértelműen elhatárolják magukat a tömegtől, valamint mindannyian önálló ízléssel, stílussal rendelkező egyéni-ségeknak tartják magukat.

Gothikus irodalom, gothikus filmek

A zenén kívül igen terjedelmes irodalommal és több goth filmmel is büszkélkedhetnek. Az első jelentős goth film a Drakula, amelyben egy magyar színész, Lugosi Béla játszotta a főszerepet. Az idő múlásával egyre több goth film jelent meg. Ezek közé tartozik a Holló, az Ollókezü Edward, a Beetlejuice vagy az Addams Family című vígjáték. Manapság a goth filmek jelentős részét Tim Burton rendezi. A fenti goth filmek tökéletesen tükrözik a jellegzetes goth ízlésvilágot, (sötét) gondolkodásmódot. A közösség tagjai az animációs filmeket is nagyon szeretik. A leghíresebb goth animációs filmek a Karácsonyi lidércnyomás, valamint a Halott menyasszony.

Gothok által, illetve specifikusan gothoknak írt irodalom, mint olyan, mostanában kezd kialakulni, viszont a gothok mindig is sokat olvastak,

¹¹ Ide sorolhatjuk még a Páncél János által szerkesztett magyarországi MozgaloM fanzint is.

ezzel is alátámasztva maguknak intellektuális felsőbbrendűségüket. A legfontosabb gothok által olvasott szerzők Lovecraft illetve Poe, de előszeretettel olvasnak Goethe (például Faust, Az ifjú Werther szenvedése és halála), Kunderát, Camust (Pestis), Nietzsche, Viant, a magyarok közül pedig Babitsot, Adyt, valamint Csáth Gézát.

3. HÁLÓZAT, MÉDIUM, KAPCSOLATÉPÍTÉS, LD50

A hálózati kommunikáció, azaz az interneten történő kommunikáció napjainkban igen elterjedtté vált a legtöbb országban. Ez egyáltalán nem meglepő, hiszen az internetes kapcsolatépítés és kapcsolattartás egyszerű, gyors, interkontinentális és nem utolsó sorban olcsó. Mivel dolgozatom témája a szubkulturális elemzés mellett az LD50 honlapon történő „interszubkulturális” kapcsolatépítés, elsősorban a hálózati kommunikáció szubkulturális közösségekben betöltött szerepével foglalkoznék.

A különböző internetes oldalak, fórumok egy közös mediális teret biztosítanak a felhasználók számára, amelyben virtuálisan kapcsolatba léphetnek egymással. Ez a virtuális kapcsolattartás a legtöbb szubkulturán belül igen fontos. Vályi Gábor *Az alulról jövő kulturális globalizáció és az internet* c. tanulmányában kifejti az interneten történő kapcsolattartás szerepét a nu-jazz zenészek körében. Úgy vélem, azok a megállapítások, amelyek a fenti írásban szerepelnek, általánosíthatóak több hasonló közösségre. Vályi leírja, hogy a legtöbb nu-jazz DJ nem él meg pusztán a zenélésből, nincs pénze lemezekre, berendezésre. Az internet sokuk számára nem pusztán megkönnyíti, hanem egyenesen lehetővé teszi a tájékozódást az adott irányzaton belül, új hanganyagok beszerzését, külföldi DJ-kkel való kapcsolatfelvételt/kapcsolattartást. Ez a tájékozódási lehetőség a hallgatók, műkedvelők számára is fennáll. Ők is bármilyen anyaghoz hozzáférhetnek, létrehozhatják saját fórumaikat, legyen az akár rajongói fórum, vagy egy adott közösség saját oldala. Ennek a közös mediális térnek bárki a tagjává válhat. Az sem ritka, hogy az egy adott fórumhoz tartozók a virtuális téren kívül még soha nem léptek kapcsolatba egymással.¹²

Az online kommunikáció a goth színtéren belül igen nagy jelentőséggel bír, tekintettel több országban való jelenlétükre. Kutatásom fő témája, az LD50 honlap, több szubkultúra közös mediális tere. Maga az oldal most ünnepli hatéves fennállását. Eredetileg goth illetve cyberpunk felhasználók

¹² Vályi Gábor: *Az alulról jövő kulturális globalizáció és az internet*. *Médiakutató* (2004. nyár), 95-114.

számára készült, mára azonban industrial, metál, valamint egyéb underground és alternatív csoportok tagjai is a regisztrált felhasználói közé sorolhatók. Az oldal alkotója, Damage, eredetileg egy fotókat bemutató oldalnak szánta, de rövidesen könyv- és partybeszámolókat vették át a fotók helyét. Mára egy kulturális portállá vált, amely több ezer regisztrált felhasználóval büszkélkedhet különböző underground és alternatív körökből. Az oldalon többek között fórumok, kritikák, rendezvény hírek, valamint a felhasználók profiljai is szerepelhetnek. A legtöbb felhasználó általában a nem saját szubkultúrájához tartozó tagokkal is tartja a kapcsolatot. Számomra érdekes tapasztalat, hogy az LD50 felhasználók a honlapon is meghirdetett rendezvényeken a személyes bemutatkozásokor (akár a virtuális térből ismeretlenekkel szemben is) nem a polgári, hanem felhasználói nevüket használják. Születési nevük a legtöbb esetben nem is kerül elő (többször hosszabb személyes kapcsolattartás után sem). Ez talán összefüggésben áll a „választott identitás” elsődlegességével a „kapott identitással” szemben. Ez a jelenség tükrözi azt, hogy az LD50-hez való tartozás a felhasználók számára majdnem olyan fontos, mint magához a szubkultúrához való tartozás. Kicsit paradoxikus jelenség, hogy bár a goth (de más szubkultúrák is) elhatárolja magát egyéb közösségektől, ezen a portálon a közösség tagjai mégis kapcsolatba lépnek más csoportokhoz tartozókkal is, illetve az oldalon meghirdetett rendezvényeken közösen vesznek részt. Ezekben a rendezvényeken érdekes módon nem is annyira a szubkultúrához, mint inkább az LD50-hez való tartozás a hangsúlyos.

Az oldal felépítése, dizájnja

Az oldalról már első ránézésre is azonnal látszik, hogy elsősorban dark felhasználók számára készült. Domináns színe a sötétvörös, amelyet fekete motívumokkal, mintákkal, feliratokkal ötvöznek. A szövegek zöme fehér, a kulcsszavak, a legfontosabb részek narancssárgával vannak kiemelve. A narancssárga kiemelés az LD50 sajátossága, a dőlt, aláhúzott és vastag betűs kiemelések mellett egy új nyomatékositási lehetőséget ad, mellyel a közlés „LD50-essé” tehető. Az egyik operátor például az összes hozzászólását narancssárga kiemelésbe foglalja. A főoldal egy portál, középen a hírsoddorral, amelyet körbevesznek különféle rendezvényajánlók, a friss fórumhozzászólások és a legutóbbi felhasználói aktivitások jegyzéke, a főmenü és linkajánlók, bannerek.

Az oldal szellemiségéről igen sokat elmond a hivatalos szabályzat rövidített változata. Tökéletesen látszik, hogy az oldalnak nincs semmiféle politikai célkitűzése és elhatárolódik mindenféle ideológia hirdetésétől.

„SZABÁLYZAT (a sietősöknek)

A fehér a hivatalos szöveg, a narancsot azért írtuk ide, hogy röviden megfogd a lényegét, hogy mit NEM csinálhatsz itt. Ha politizálsz, kirakunk. Ha zsidózol, cigányozol, buzizol, nácizol, Trianonozol, 88azol, satöbbi, kirakunk. Ha máshogyan politizálsz, kirakunk. Ha szexhirdetést pakolsz ki, ha megbotránkoztatatsz, ha pedo vagy, kirakunk, a pedoért még utánad is küldünk valakit. Ha nagyon összerúgod a port mindenkivel, kirakunk. Ha sokáig nem lépsz be az oldalra (egy év), kirakunk. Lehet meggyőződésed, de ne hirdesd, ez az oldal nem erről szól. Ha automata zenelejátszót akarsz berakni a profilodba, ne. Kösz, legyél korrekt meg normális, akkor béke van.

A főnök (d4m4g3) és a moderátorok (Ninth, sick.reality)¹³

A több ezer regisztrált felhasználó mindegyike rendelkezik egy felhasználói profiloldallal, melyet egyedi ízlése, stílusa, szubkulturális identitása szerint alakíthat ki. A felhasználó a profiljában képgalériát tölthet fel tetszőleges képekkel. Ezek tartalma egyénenként változó, van, aki exhibicionizmusát azzal éli ki, hogy teletölti róla készült fotókkal, van, aki érdeklődési körét vázolja fel ezekkel, a fotós alkatok saját műveiket teszik fel, s vannak olyanok, akik csak olyan képeket, amelyekben valami megfogta őket. Az LD50 tagjai rengeteg időt töltenek el mások profiljainak nézegetésével (és sajátjuk csinosításával) és még arra is van lehetőségük, hogy értékeljék őket különféle szempontok alapján, mint: mennyire vállalható be [SEX.OBJEKT], mennyire dögös [COOLNESS] és hogy mennyire jó a profilja. A felhasználó profiljában vezetheti az oldalon regisztrált barátainak és haverjainak listáját, melyek kitöltése kölcsönös jelölésen alapul, viszont az is látható, ha egy jelölés egyoldalú.

Az LD50-függő tagok egész napjaikat töltik el a számítógép előtt, ezzel a virtuális életük a valós élet fölé helyeződik, bizonyos esetekben ki is váltja azt. Ilyenkor nem csak profilokat nézegetnek, hanem folyamatosan a fóru-

¹³ <http://www.ld50.hu/page/ld50/userpolicy>

mokon beszélgetnek. A fórumtémák gyakorlatilag mindenre kiterjednek, a hozzászóló hangulatától a divaton keresztül a filozófiai meggyőződésekig. A „Divat- miben láthat[t]unk ma” fórumtéma elég jól tükrözi a dark felhasználók divat/megjelenés-orientáltságát. Maga a goth és a hasonló szubkultúrák elvileg nem kötődnek a fogyasztáshoz, azonban a fórumban több téma is foglalkozik a fogyasztási szokásokkal. Például „Mit vettél most?”, „Mit eszel v. iszol most?”.

A menü pontjai leginkább kulturális, valamint közéleti információkhoz vezetnek. Itt olvashatunk különböző recenziókat, megtekinthetjük egyes tagok fotósorozatait, rendezvények ajánlóit olvasgathatjuk. Az oldalon jellemzően sok rendezvényajánló van az ország egész területéről, az ilyen hirdetéseknek külön felelőseik vannak. A menüben kereshetünk rá a felhasználók írásaira, amelyekhez akár hozzá is szólhatunk blogkommentárok formájában. A főoldal cikkeihez is hozzá lehet szólni ilyen formában.

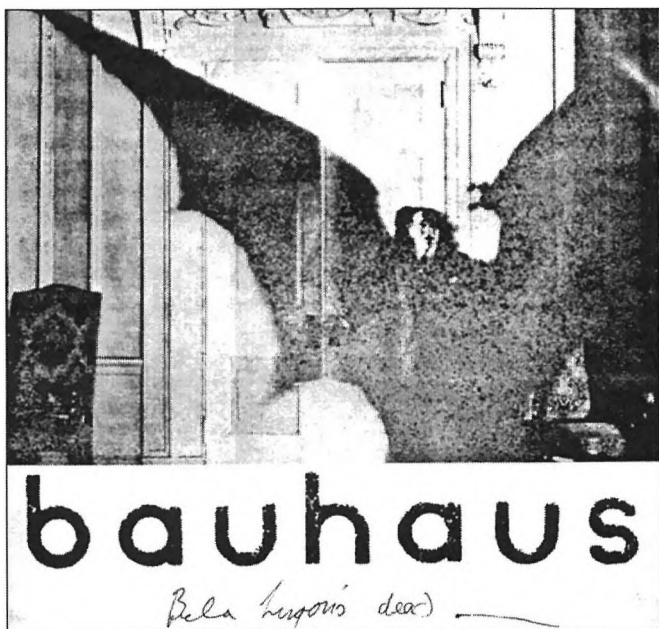
Az oldalt idővel felszerelték egy privát üzenetküldő szolgáltatással. A tagok ilyen módon kapcsolatba léphetnek egymással, hogy csak a két fél látja az üzenetet. Ezen keresztül szerelmi kapcsolatok is elindultak. A tagok között legendák keringenek arról, hogy mi minden történhetett már ebben a „privát szférában”, valamint arról, hogy mivel Damage főnök tulajdonképpen hozzáférhet az adatbázis teljes tartalmához, ezért mi minden titkok tudója lehet.

Mivel a tagok a profilokon, a fórumokon és a privát üzeneteken keresztül is kapcsolatba lépnek egymással, egy idő után elkerülhetetlenné válik, hogy más szubkultúrákhoz tartozó tagok profiljait is nézegessék, reagáljanak fórumhozzászólásaikra és valamilyen ürügy okán a privát kapcsolatot is felvegyék egymással, tehát a szubkultúrák keveredése — ha nem is össze mosódása — teljes bizonyossággal megtörténik ezen a portálon. A fogyasztással kapcsolatos fórumokon keresztül valamennyire biztos, hogy hatnak is egymásra az eltérő közösségekhez tartozó felhasználók, hiszen például a „Divat — miben láthat[t]unk ma” fórumtéma nem csak egy adott csoport tagjaihoz, hanem mindenkihez szól, így akár ötleteket is menthetnek (és merítenek is) megjelenésük „frissítéséhez”. Mint ahogy azt már említettem, a valós életben megrendezett, LD50-en reklámozott programokon a szubkulturális identitás tulajdonképpen a felhasználói identitás alá rendelődik, tehát a gothok, a cyberpunkok, a metálósok, stb. itt egymással nem mint egy másik szubkultúra tagjával találkoznak, hanem mint egy másik LD50-essel. A fentiekből jól látható, hogy ez a portál egyfajta olvasztóté-

gely ezen csoportok számára, és ha a konkrét közösségek között nem is, az LD50 körébe tartozó emberek között igenis végbemegy egyfajta keveredés, egymásra hatás.

4. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomban igyekeztem alaposan bemutatni a szubkulturális elemzés három korszakát, valamint hű képet adni a goth közösségnek és tagjainak főbb jellemzőiről, a szubkultúra kialakulásáról, ideológiai háttéréről. A csoport bemutatása után az LD50 honlap elemzésén keresztül vizsgáltam nem csak a goth, hanem egyéb, az oldal felhasználói közé tartozó közösségek e közös virtuális térben való létezését, kölcsönös egymásra hatását, esetleges összeolvadását. Úgy érzem, a kutatás folyamán választ kaptam kérdéseimre. Beigazolódott a feltételezésem, miszerint az LD50 körébe tartozó csoportok keverednek egymással, virtuális kapcsolatépítésükben a portálhoz való tartozás érzése erősebb az adott szubkultúrához való tartozás érzésénél.

1. melléklet

2. melléklet

3. melléklet

4. melléklet

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Benett Benett, Andy: Szubkultúrák vagy neo- törzsek? Replika (53), 127-143.
- Cremer 1992 Cremer, Günter: Die Subkultur der Rocker. Erscheinungsform und Selbstdarstellung. 1992.
- Hodkinson Hodkinson, Paul: Beavatottak és kívülállók. Replika (53), 145-164.
- Kaucsuk Kacsuk Zoltán: Szubkultúrák. poszt- szubkultúrák és neo-törzsek. Replika (53), 91- 109.
- Muggleton Muggleton, David: A poszt-szubkulturalista. Replika (53) 116-126.
- Vályi 2004 Vályi Gábor: Az alulról jövő kulturális globalizáció és az internet. Médiakutató (2004. nyár), 95-114.
- Vályi 2004 Vályi Gábor: Közösségek hálózati kommunikációja. Szociológiai Szemle (2004/4) 47-60.

FORRÁSOK

- http://www.gothic.hu/gothic.html?http://www.gothic.hu/szubkultura5_bemutatas.html
- <http://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=Deviancia&oldid=2552175>
- <http://www.x-tra-x.de/>
- http://www.gothic.hu/szubkultura_generaciok.html
- <http://www.ld50.hu/page/ld50/userpolicy>

MELLÉKLETEK

1. melléklet: a Bauhaus zenekar Bela Lugosi's Dead című albumának borítója
2. melléklet: divatos női és férfi goth öltözet
3. melléklet: a Das Ich goth zenekar Antichrist című albumának borítója
4. melléklet: egy megvásárolható LD50 póló mintája